

executorem intelligit; proindeque, antequam rescriptum executioni mandet iudicis partes adsumet, sententiamque feret, in qua definiat, nihil obesse executioni rescripti, vel rescriptum executioni mandari non posse.

Quæ in hac parte juris prudentia obtinet, ea ferè universa derivata est ex juris Romani disciplina in delegatis aut Cæsarum, aut Proconsulum, aut etiam iudicibus datis constituta; quodque observatione dignum est, ulterius contigit, ut, si quæ Interpretes juris Romani perperam sequioribus sæculis intellexerunt, atque explicarunt, ea quoque iisdem sæculis, nimirum duodecimo, & sequentibus, fuerint recepta in Pontificiis delegatis apud ecclesiastici juris auctores. Nam cum disciplina harum delegationum, infrequens esset ante tempora Alexandri III.; neque enim aut sub titulo Decretalium de rescriptis, aut sub titulo de officio, & potestate Iudicis delegati, rescriptum aliquod eo Pontifice antiquius exhibetur; tunc propterea primum regulæ in hac materie receptæ sunt, non tam quales germana Romani juris doctrina posuerat, sed quales positas tunc ferè subortæ recentiores sequiorum Jurisconsultorum scholæ crediderunt. Magnum profectò erat apud Romanos veteres discrimen inter Legatos, aut Delegatos, & Iudices datos. Legati, seu delegati à Cæsare, vel Proconsule constituti plena, absolutaque pollebant jurisdictione, unde possent & litigantes in jus vocare, & vocatis diem dicere, seu citare, & de causa cognoscere, & sententiam pronunciare, & dictam sententiam exequi, & Iudicem dare. At non tanta potestas erat datorum iudicum, qui propterea notionem habere dicebantur, non jurisdictionem. Eam ob rem non poterat apud ipsos in jus vocatio fieri, sed tantum secuta apud Magistratum in jus vocatione, dies dicebatur, seu citatio fiebat; item cognoscebant ipsi de causa, & sententiam pronuntiabant, debebant tamen ab executione sententiæ abs-

tinere, facienda tantum ab eo, qui Iudicem dedisset; neque poterat Iudex datus auctoritate sua alium Iudicem dare. Ista disciplina iudiciorum cessavit paulò post tempora Justiniani, præsertim in Occidente; in quo quicumque jurisdictione pollerent, suos delegatos designabant in urbibus & pagis, qui passim *missorum* nomine appellabantur, & per se iudicia exercebant, nullis datis iudicibus, quemadmodum constat passim ex legibus Longobardorum, & Caroli Magni. Restitutis deinde Romanorum legum studiis, præsertim post repertos Pandectas Florentinos, nomina illa Delegatorum, & Iudicum datorum apud veteres satis discreta confundi cœperunt, quasi utrorumque idem ac unum fuisset officium, una, eademque potestas; quod ignoscendum erat illius temporis Jureconsultis qui crassiores tenebras barbarie sæculorum obductas, tenuiores reddere poterunt, non penitus disperdere, ac dissipare. En causam, quare indiscriminim delegatis Pontificiis accommodari cœperunt variæ regulæ, quæ modò de delegatis, legatisve Romanorum Magistratum, & dignitatum, modò de iudicibus datis constitutæ fuerant. En perspicuum rei huius exemplum. In eo tunc Romani juris Interpretum vulgus hallucinabatur, quòd non satis distinguerent delegatos, quibus mandata jurisdictio fuerat, abs iudicibus datis, & quoties legissent, delegatum posse Iudicem dare, l. 5. cod. de iudiciis, colligebant, & delegatum posse jurisdictionem sibi mandatam alteri mandare. Id quoque receptum fuit, moribus confirmatum, constitutionibusque probatum in Pontificiis delegatis, arg. cap. ult. de off. del. & clarius in cap. 6. & 18., quod perperam à Gonzalezio tribuitur Lucio III., quando Innocentius III. in cap. 27. eod. illud tribuit Alexandro III. Cœterum nova hæc, utut ex errore in Romano jure inducta, disciplinæ ecclesiasticæ forma non ideo erit à quoquam improbanda, cum tota hæc mandata jurisdictionis ratio, & vis à voluntate man-

dantium Pontificum pendeat, qui propterea significare aliter potuerunt voluntatem suam, quam Romanæ veteres regulæ ferrent. Neque obstat capitulum 34. de offic. deleg., ubi adversus subdelegationem à delegato factam exceptionem propositam fuisse deprehenditur; si enim integra facti species expendatur, liquebit, eum, qui excipiebat, non regulam opposuisse, qua subdelegationes delegatorum rejicerentur, sed subdelegationem admittere noluisse, quod, qui subdelegationem obtinuerat, subreptitio, vel obreptitio rescripto uteretur. Post istam receptam disciplinam, illud præterea veluti consecrarium tradi cœpit, posse delegatum vel totam jurisdictionem suam alteri subdelegando mandare, vel partem tantum; quod ita intelligendum est, ut vel principium, vel medium, vel finem causæ subdelegato committat, dicto cap. 18. Qua in re, ubi tota definiendæ causæ potestas subdelegatur, à subdelegato sententiam dicente non subdelegans, sed Summus Pontifex appellatur, nisi fortè subdelegatus tanquam suspectus recusetur; nam tum si nihilominus in causa processerit, ad subdelegantem appellatio conceditur: ast ubi tantum subdelegato mandatum fuerit, ut initio ad causæ cognitionem procedat, vel eam usque ad definitivam sententiam prosequatur, reservata subdeleganti pronuntiatione sententiæ, ipse subdelegans ab interlocutoria, à qua appellari juxta juris regulas liceat, appellabitur, dicto cap. 27. Exceptio est, si delegatus alteri condelegato vices suas subdelegavisset, aut si delegatus subdelegatione facta excommunicatus fuisset, aut si alteruter ex colligantibus delegato jurisdictionem competere denegaret, proindeque subdelegato ideo parere recusaret, quod nullam esse, & irritam delegati potestatem contenderet; his enim in casibus ad Sedem Apostolicam introducenda erit appellatio, cap. 3. 10. & 14. de offic. & pot. jud. del. in 6. Suas quoque patitur exceptiones generalis illa re-

gula de delegato jurisdictionem subdelegante. Neque enim primò subdelegatio admissa fuit, si causa maximè gravis esset, cap. 3. de offic. jud. deleg. Secundò, quamquam si mandatum esset delegato, ut personaliter negotium exqueretur, posset nihilominus ille, dummodo consentirent colligantes, alterum subdelegare, non tamen id facere poterat, si personæ fidem, & industriam elegerit Summus Pontifex visus fuisset, cap. ult. eod. tit., cap. 12. eod. tit. in 6. Tertio neque admittebatur subdelegatio, si delegatus malitiosè se exonerare officio voluisset, cap. 28. de offic., & pot. jud. deleg., junctâ Clement. un. eod. tit. Quarto denique, si de mero executore ageretur, cap. ult. §. ult., de offic., & pot. jud. deleg., aut de eo, qui delegatus proponeretur ad recipiendos testes, quia, ut ait Gregorius IX. in dicto cap. ult. §. ult., *non jurisdictionis, sed certum ministerium potius committitur in hac parte*. Fateor tamen, recentioribus sæculis aliter definitum fuisse in Concilio Viennensi juxta Clementinam unicam de offic., & pot. jud. deleg., in cujus conspectu liquet, licitè posse committi vices suas ab iudicibus super receptione testium in causa civili, aut ab executoribus Apostolicis ad providendum aliquibus clericis designatis, si per inquisitionem solerter eos esse vitæ laudabilis, & conversationis honestæ repererint. Interea verò vetus juris regula adhuc observabitur, ubi iudices super receptione testium in causa criminali deputati fuerint, aut ubi executores ad providendum aliquibus dati non solerter inquisiverint in vitam, & mores clericorum, quibus conferri beneficia debeant; ad has enim species memorata Clementis V. constitutio minimè pertinet.

Nunc ea prosequamur, quæ ex juris Romani disciplina ad Pontificios delegatos derivata sunt ex quadam similitudine officii ipsorum cum officio vel delegati à Principe, populo, aut Senatu, vel Iudicis dati. Quod jure Romano

Legati nihil haberent proprium, & aliena jurisdictione uterentur, l. 1. §. 1. ff. de officio ejus, l. 17. ff. de jurisdic., merito in delegatis Pontificiis receptum fuit, ut non suo, sed Pontificis nomine agere intelligantur, unde in primis fines mandati, sive rescripti adamussim sequi debeant, cap. 13. 15. 21. 31. & 35. de offic. jud. deleg., deinde, ut respectu causæ mandata Ordinariis majores habeantur ita, ut Ordinarios quoque ipsos coercere censuris ecclesiasticis possint, ubi iidem delegatorum jurisdictionem aut turbaverint, aut impediverint, cap. 11. eod. Licet autem Ordinariis præcipiatur generaliter, ne adversus delegatos Apostolicos aliquid moliantur, cap. 24. in fine de rescriptis, si tamen fortè nimis asperam delegati sententiam putent, vel iniquam, facultas eisdem conceditur, instandi apud delegatum, ne interea sententiam exequatur, donec & causæ, & dictæ sententiæ ratio apud Summum Pontificem dignoscatur, cap. 8. de offic. jud. deleg., imò & delegatis præceptum prudentissime fuit, ut in corrigendis, coercendisve refragantibus Ordinariis certum modum servent, quemadmodum adparet in cap. 2. eod. tit. in 6. Insuper, quod Romano jure certum sit, semel mandata jurisdictione mixtum quoque imperium mandatum censi, id est eam auctoritatem, quæ consistit in plectendis iis, qui jurisdictioni resistunt, utpotè sine quo imperio inanis propemodum, & vacua jurisdicção videretur; ita delegatus à Pontifice Maximo facultatem habet censuras infligendi adversus eos, qui mandatis non parent, cap. 1. & 4. §. 1., cap. 5. 7. 11. 21. §. *Sexta* in fine, cap. 26. & 28. de offic. jud. deleg. Præterea, quod juxta Romani juris principia is, cui mandata erat jurisdicção, sententiam à se dictam exequi poterat, ea quoque facultas concessa fuit Pontificiis delegatis, anno ad ejusdem sententiæ executionem concessa, cap. 26. eod. tit., quæ in parte distinguuntur etiam

ex jure Decretalium delegati abs iudicibus datis; isti enim semel pronunciata sententia officio suo functi sunt, nec quid amplius eis superest potestatis, reservata omnino executione sententiæ iis, qui eos dederunt, cap. 4. de foro compet., juncta l. 15. ff. de re judicata, Potest autem delegatus executionem sententiæ Ordinario mandare, quo tamen non exequente, adhuc liberum est delegato ad executionem progredi, cap. 7. & 28. vers. *quia verò* de offic. jud. deleg. Item ex eo, quod non unus tantum, sed etiam plures dirimendis litibus Judices jure Romano dari poterant, l. 75. ff. de judiciis, l. 17. §. 2. & 5., l. 18. ff. de receptis, l. 36. & sequentibus ff. de re judicata, ita plures ad certam dirimendam controversiam constitui delegati Pontificii consueverunt, cap. 16. 17. 21. & 22. de offic. jud. deleg.; & quidem si uno tantum rescripto pluribus delegatio fiat, plana res est, omnes mandatam jurisdictionem habere. Quid tamen, si diversa ad diversos obtenta fuerint rescripta? Si in posteriore non facta fuerit prioris mentio, irritum posterius erit, data intra annum facultate procedendi in causa delegato in priore rescripto designato, quo tamen non procedente intra annum, posteriore rescripto delegatus ipse procedet, quemadmodum superius jam observavi, quum agerem de rescriptis Pontificum Maximorum. At si in posteriore rescripto obtinendo prioris mentio facta fuerit, jurisdicção prioris delegati irrita fiet, quoties prius rescriptum fuit per posterius abrogatum, & tunc demum, cum de abrogatione non constet, uterque sive in posteriore rescripto delegatus in causa procedet, ita ut si non conveniant, arbitri communi colligantur voluntate jungendus sit, unde ejus delegati sententia prævaleat, quam adjunctus arbiter probaverit, cap. 14. & 16. de rescriptis, cap. 6. eod. tit. in 2. collectione. Regulariter ubi plures delegati fuerunt, debent omnes ad unum usque in causa pro-

procedere, cap. 16. de offic. jud. deleg., l. 37. & 39. ff. de re judicata, nisi tamen qui procedere recusant, cæteris condelegatis vices suas subdelegaverint, cap. 6. de offic. jud. deleg. Hodie verò ad faciliorem causarum expeditionem solent Pontifices Maximi tales adjicere clausulas, quibus indicant, unum tantum, vel duos ex pluribus delegatis, non vocatis cæteris, jurisdictionem explicare valere, cap. 21. 23. 30. eod. tit., ita, ut, qui præveniunt, cæteros perpetuò ab officio excludant, nisi prævenientes infirmitas, aut alia justa causa, ne litis diremptionem prosequantur, impediat, cap. 8. eod. tit. in 6. Item hodie potius ex tritura fori, quam jure scripto obtinuit, ut, qui rescriptum ad plures disjunctivè delegatos impetravit, ipse Judicem eligat, ab altera parte, nisi justæ suspicionis causæ allegentur, minimè recusandum; quod tamen nonnullis displicuit, quod reprobata hanc disciplinam invenerint in jure Romano, l. 47. ff. de judiciis.

Temporibus Gregorii IX. nihil adhuc singulare constitutum fuerat de qualitatibus Judicum delegandorum. Quamobrem aut ad naturalis tantum æquitatis regulas omnia exigebantur, videlicet ut is delegaretur, qui prudentia, & non mediocri juris doctrina polleret, aut ad regulas Romani juris respiciebatur, ubi de ætate delegandi Judicis quæreretur. Nimirum quamquam Judices regulariter esse nequirent, nisi annis viginquinque majores, quasi infirma essent minorum suffragia, l. 6. §. 1. ff. de decurion., l. 8. ff. de muner., & honor., & tantum ex consensu partium Judices dari possent decem & octo annis majores, qui deinde, si minores annis viginti essent, non compellabantur judicare, l. 41. ff. de receptis, l. 57. ff. de re judicata, tamen Princeps decem & octo annis majorem designare Judicem potuit, dicta l. 57., ne denegatum Principi videretur, quod colligantibus concedebatur; proindeque &

Maximi Pontifices eandem sibi facultatem adseruerunt, cap. 41. de offic., & pot. jud. deleg. Primus Bonifacius VIII. specialiter cavet, ut nemo deinceps delegatus daretur, nisi dignitate, aut personatu aut canonicatu in Cathedrali Ecclesia potiretur, cap. 11. de rescriptis in 6. Amplius progressus est Clemens V., qui in Clement. 2. de rescript. statuit, principalem quidem Officiale Episcopi, seu Vicarium Generalem, item religiosum obtinentem Prioratum Conventualem posse delegatum dari, non tamen Officiale, seu Vicarium Foraneum, aut religiosum Prioratum claustralem habentem. Nomine Prioris claustralis intellige eum, qui vices Prioris conventualis in monasterio gerit, quasi subpriorem: dicitur autem claustralis, quod in claustris jugiter manere iuxta monasticam regulam tenebatur; uti explicat Ducange ad verba: *Prior claustris, vel claustralis*. Arctius eam disciplinam contraxit Concilium Tridentinum in ses. 25. de ref. cap. 10. Nihil addo in præsentia, cum Tridentinum istud decretum jam in prima dissertatione expenderim, quum de Judicibus Synodalibus agerem. Tantum dico, nihil seu ex Bonifacii VIII., seu ex Clementis V. rescripto, seu ex Tridentina constitutione detractum esse facultati jam olim delegatis Apostolicis factæ subdelegandi; postquam enim per novas illas constitutiones certarum personarum fidei delegatio committi cæpit, adhuc potuerunt illi vices suas aliis committere, dummodò eum subdelegarent, qui eisdem qualitatibus polleret, quales in delegatis requiruntur; siquidem ad hanc speciem nec Bonifaciana, nec Tridentina constitutio extendi posse videtur, quemadmodum colligi facile potest ex rescripto Bonifacii VIII., dicto cap. 11. vers. *in nullo* in fine de rescript. in 6., ubi tantum prohibetur delegatus, ne subdeleget causam sibi commissam illi, qui simili non sit præditus qualitate. Neque aliter sanxit Clemens V. post Bonifacianum rescriptum, dum permisit, ut subde-

delegatio certis in casibus admitteretur à delegatis facta, qui essent meri executores, aut qui constituti essent ad recipiendos testes in causa civili, quod sanè non obtineret, si subdelegationes omnes abolitæ Bonifaciano rescripto fuissent. Quid his subdelegationibus obesse potest Tridentinum decretum, quando nihil aliud in animo habuerunt Tridentini Antistites, quam Bonifacianæ constitutionis sententiam pressius urgere, ejusque intimam sententiam melioribus adhuc propositis regulis confirmare? Præterea olim quidem non erant certa designata loca, in quibus delegati à Sede Apostolica jurisdictionem exercere tenerentur, argumento canonis 4. & passim can. 3. quæst. 6. Verùm cum in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. celebrato nonnulli rescripta impetrantes ea disciplina abuterentur ad adversarios suos defatigandos, statutum fuit, ne ultra duas dietas (nomine singularum dietarum viginti milliariorum distantiam intelligo, l. 3. ff. de verb. signific.) prætextu Apostolicæ delegationis quisquam extra suam diocesim traheretur, nisi consensione partium ad remotiores judices directum rescriptum impetratum fuisset, cap. 28. & 29. de rescriptis. Deinde à Bonifacio VIII. decretum fuit, ut, si actor, & reus ex eadem diocesi fuerint, vel civitate, extra ipsas, nisi consensu litigantium, delegatus dari non possit, nisi vel Episcopus ipse, vel Capitulum Cathedralis Ecclesiæ, vel civitas ipsa contra aliquem, vel aliquis contra ipsos delegationem impetrent, vel nisi civitas, aut diocesis esset actori, aut reo minus tuta, quibus tamen in casibus non ultra dietam trahi colligans queat. Quod si actor, & reus diversæ sint dioceseos, cautum saluberrimè fuit, ut in diocesi rei delegatus ab actore impetretur, nisi suspicio ab actore non levis respectu Judicum Diocesanorum allegetur, qua tamen iterum in specie reus ultra unam dietam minimè trahatur, cap. 11. vers. *cum verò* & vers. *cum autem* de rescriptis in 6.

Delegatus Apostolicus ritè constitutus reum citare debet, & causam prosecui in civitate, vel in diocesi, in qua est deputatus, nisi aliter inter litigantes ipsos communi consensione conveniat, dicto cap. 11. vers. *in nullo*; & in judicium vocatis de sua delegatione fidem perspicuam facere, ut noverint litigantes, dati judicis potestatem, argumento capituli 21. & 40. de offic. jud. deleg. Quid verò, si reus conventus datum judicem tanquam suspectum recuset? Justæ suspicionis causæ in jure probantur, si delegatus sit dominus impetrantis, cap. 17. eod. tit., si sit concanonicus, aut officialis illius, qui rescriptum impetravit, cap. 25. & 35. eod. tit.; aliæve, quæ contra ordinarios judices proponi possunt. Planè erunt istæ proponendæ ante litem contestationem, nisi fortè de novo post litem contestatam emergant, dicto cap. 25., & cap. 4. de exception., iisdemque propositis non erit à delegato ulterius procedendum, ne ad faciendam quidem subdelegationem, quousque non constet, eas causas, aut illegitimas esse, aut temerè objectas, cap. 5. de offic. deleg. in 6. Earum causarum probatio coram electis arbitris erit faciendæ, cap. 41. de appellation., concessa ab eisdem arbitris, ubi æqua id suggerat ratio, facultate Pontificem Maximum appellandi, cap. 41. vers. *Tertiò*, & cap. 61. de appellation., nisi tamen plures sint condelegati; tunc enim, uno ex iis tanquam suspecto proposito, condelegatus alter de suspicionis causa cognoscet; aut nisi delegatus sit officialis Episcopi; tunc enim, Episcopus de suspicionis causa judicabit, cap. 4. de offic. deleg. in 6., quemadmodum & ubi subdelegatus tanquam suspectus recusatur, ad subdelegantem pertinebit causas pendere suspicionis, cap. 27. vers. *Cum verò* de offic. deleg. Illud delegatis judicibus observandum præcipiunt sacri canones, ut gratis omnia expediant, nihilque à litigantibus recipiant, ne adessorum quidem prætextu, cap. 10. de vita,

&

& honest. cleric. Exceptionem adjecit Bonifacius VIII. in cap. 11. vers. *Insuper*, & sequentibus de rescript. in 6., nisi forsàn esculentum, vel potulentum mera liberalitate oblatum, quod paucis consumi diebus possit, vel nisi cum delegatum propter causam sibi commissam contigerit extra suum domicilium proficisci; tum verò modus pro impensarum ratione servandus; imò si pauperes fuerint litigantes, ne hæc quidem exceptio locum habeat; vel nisi necessarium sit, assessorem consentientibus colligantibus eligendum adsumi, assignato ipsi salario, providè ex delegati officio moderando; quod etiam servandum præcipitur pro salario notariorum, ita tamen, ut cavendum sit delegato, ne de salario sive adessori, sive notario præstituto quoquo modo participet.

Extinguitur delegatio morte delegati, nisi dignitati potius, quam personæ facta deprehendatur; tunc enim ad successorem in dignitate causæ cognitio devolvitur, argumento cap. 7. de rescriptis & cap. 42. de offic. jud. deleg., Novella Justiniani 134. cap. 6. Id adeo verum est, ut si plures non disjunctivè, sed in solidum delegati fuerint, morte unius; etiam cæterorum jurisdictio irritetur, nisi qui mortuus est, condelegatis jam mandavisset vices suas, &

condelegati jam judicium cœpissent, cap. 30. de offic. jud. deleg. Idem ferè dicendum est, si mortuus fuisset Pontifex Maximus, qui eum delegaverat. Quamquam enim certis in casibus, uti superius observandum fuit, aliud vigeat in Legatis Apostolicæ Sedis, juxta capitulum 2. de offic. Leg. in 6.; idem tamen delegatis judicibus denegatur, argumento dicti cap. 20., nisi jam cœptum judicium fuisset, sive aut facta jam citatio, aut etiam secuta litem contestatio, juxta capitulum 19. & 20. de offic. jud. deleg., de quibus jam superius nonnulla adnotabam, cum de modis quærerem, quibus rescripta Pontificia irrita fiunt. Exceptio est in mero executore, cap. 9. de offic. jud. del. in 6., & fidei gratia in Inquisitoribus adversus hæreticam pravitatem constitutis, cap. 10. de hæret. in 6., quorum officia etiam post mortem Pontificis perseverant. Denique vix opus est adnotare, dicta sententia cessare jurisdictionem in delegato, tantum manente suprema jurisdictionis parte, quæ in executione sententiæ consistit, intra annum necessariò explicanda, cap. 2. de offic. jud. deleg., item cessare eandem jurisdictionem revocatione Pontificis Maximi, aut causa ex cessione delegati ejusdem ad Pontificem Maximum translata, argumento capituli 5. de officio Legati.

CAPUT V.

De Sede Pontificis Maximi vacante, & Successoris electione.

Huc referenda est pars tituli 6. lib. 1., & tituli 9. lib. 3.

Quod in universis Episcopalibus Ecclesiis, sive de jurisdictione Episcopali à clero, vel capitulo exercenda sive de designandi successoris facultate, jamdiu ab Apostolicis temporibus usque ad recentiora sæcula vixit, illud ipsum etiam observatum esset in

Tom. I.

Ecclesia Romana, dum vacaret, sive in suprema interim explicanda potestate Pontificali, sive in designatione successoris faciendæ, nisi qua ob muneris gravitatem, qua ob plura identidem suborta schismata, quibus ob supremam illius Ecclesiæ dignitatem nemo erat, qui com-

L mo-